

- helt tæt på historien

Arløse Ødekirke

af Næstved Museum

Arløse optræder første gang i de skriftlige kilder omkring år 1370, da den nævnes i Roskildebispens Jordebog. I Arløse lå der indtil 1562 en kirke, der var blevet grundlagt i den tidlige middelalder.

Arløse ødekirke har ligget på et højt punkt syd for landsbyen nordvest for en dalsænkning med et åløb og med vid udsigt over landskabet. Fra stedet kan man i klart vejr se såvel Førsløv Kirke som Hyllinge Kirke. Erosion fra plateauet ned over bakken mod øst har forårsaget, at der på arealet omkring kirketomten kun er et sparsomt jorddække. Gravene lå i flere tilfælde umiddelbart under mulden, og derfor har det tynde muldlag på den vestlige del af kirkegården haft betydning for bevaringen af skeletterne.

Det var forventet, at kirken ville fremtræde som fundamentsrester eller måske plyndrede fundamentsgrøfter af kor og skib samt evt. våbenhus(e) og tårn. Dette viste sig imidlertid ikke helt at være tilfældet i Arløse. Kun korets plyndrede fundamentsgrøft tegnede sig klart og tydeligt i det gule undergrundsler, hvorimod der ikke var spor overhovedet af et stenbygget skib endsige stolpehuller fra en trækirke. Nedbrydningen af koret og den resterende kirke har været særdeles effektiv! Der fandtes end ikke munkesten på stedet, udelukkende teglfragmenter, mindre sten samt mørtel- og trækulsnister, som indikerede, at der vitterlig var tale om en fundamentsgrøft. Desværre var det ved undersøgelsen ikke muligt at nærme sig en datering af kirkens opførelsestidspunkt. Dette kan endnu kun sættes til før 1370, da kirken nævnes første gang. Der må have været tale om en ret lille og kompakt kirke. Koret var blot ca. 6x6 m i ydermål. I koret lå resterne af en voksengrav lidt skævt i forhold til fundamentsgrøften og endvidere overlejlrede koret flere ældre begravelse. Gravens underlige placering kan muligvis skyldes, at den oprindelige lå i kirke/kor ældre end stenkoret. Konklusionen må derfor være, at Arløse i ældre middelalder blev opført som en trækirke, sandsynligvis med stolper sat på syldsten, idet der ikke sås spor efter nedgravede stolper i undergrunden. På et tidspunkt har man ville ombygge kirken i sten og har - som det kendes fra mange andre steder - først fået koret opført i sten. Med sten menes her munkesten/tegl, idet der var mange teglfragmenter og teglnister i fundamentsgrøften. Byggeriet er altså igangsat efter ca. 1160. Der er spor efter afsats til skibet, men denne er aldrig blevet opført i sten. I stedet må man have haft et skib opført i træ eller bindingsværk, eventuelt med murede tavler, med stolper sat på syldsten. Et ikke ukendt fænomen; det er blot ikke beskrevet i den gængse litteratur om kirkebyggeri! En medvirkende årsag til kirkens nedrivning i 1562 må sandsynligvis findes i kirkens konstruktion: Kirken var for lille og bygningen vanskelig at vedligeholde.

Navnet Arløse er sammensat af to led, henholdsvis "ar" og "løse". Efterleddet "løse" betyder lysning, mark med eng, græsgang eller måske et dalstrøg. Endelsen hører til blandt de ældste og kan henføres til tiden omkring 800-900 e. Kr. Det første led "ar" er formentlig en terrænbeskrivelse eller et gammelt navn på Arløsebæk.

Med kommunesammenlægningen i 2007 overgik det museale og arkæologiske ansvarsområde over den gamle Fuglebjerg Kommune fra Sydvestsjælland Museum til Næstved Museum. Med det nytilkomne ansvarsområde fulgte oplysninger om en ødekirke i Arløse, hvis placering imidlertid var ukendt. Det blev derfor besluttet, at Næstved Museum som en del af sin forskning og formidling i 2008 skulle forsøge at lokalisere kirketomten ved en kortvarig arkæologisk undersøgelse efter aftale med ejer og forpagter af den jord, matr. 17a, hvor man mente, at kirketomten lå.

I håb om at kunne indkredse ruinens beliggenhed rekognoscerede Næstved Museum matrikel 17a sammen med detektotfører Maibritt Thomsen og lokalhistoriker Hans Jørgen Heegaard i november 2007. På den højt beliggende del af marken op mod landsbyen fandtes et stort antal teglstensfragmenter og keramik og desuden bemærkedes det, at mulden på dette sted var usædvanlig mørk. Der var altså håb om, at der på dette sted kunne være rester af kirken bevaret, selvom der endnu ikke var fundet genstande, som direkte kunne relateres til kirken.

Undersøgelsen fandt sted i september 2008 og omfattede udelukkende en blotlægning af dele af kirketomten og kirkegården og ikke en egentlig udgravning af anlægget. Dette medførte naturligvis, at en stor del af tolkningerne vedrørende anlægget om dateringerne er usikre. Alligevel må det siges, at museets kortvarige undersøgelse bragte ikke alene mange overraskende oplysninger om den forsvundne kirke, men også om bebyggelsen i denne sydlige del af Arløse. Ved undersøgelsen fremkom nemlig også markante bebyggelsesspor fra tidlig middelalder og nyere tid samt to brandgrave, der kan dateres til yngre bronzealder bl.a. ud fra keramikken i gravene.

Med udgravningen er Arløse ødekirke genfundet og atter blevet bragt frem i vor bevidsthed. Tilmed er Arløses historie bragt helt tilbage til yngre bronzealder, og ikke blot tilbage til jernalderen som Arløse-navnet ellers antyder.

[Udgravningsrapporten kan læses i sin helhed her.](#)

Litteratur: Arløse Kirke, Danmarks Kirker, Sorø Amt, København 1936, s. 1010. Heegaard, H.J.: Arløse Kirke, Fuglebjergegnens Lokalhistorisk Forening – Borupris' Venner 2008, Fuglebjerg 2008, s. 7-9. Kristiansen, M. S. (red.): Tårnby. Gård og landsby gennem 1000 år, Århus 2005. Liebgott, N.-K.: Dansk middelalder arkæologi, Kbh. 1989. Roland, T.: Bøgesø Ødekirke – gemt, glemt og genfundet, Liv og Levn 16, Næstved 2002, s. 19-28.

Kirkenedlæggelser og sammenlægning af sogne forbinder mange med middelalderen. Især i 1300-årene var fænomenet udbredt, hvor forhold som klimaforværring, Den sorte Død og ufred medførte befolkningsnedgang, der lagde dele af landet øde. I tiden efter reformationen skete der imidlertid også en kraftig reduktion i antallet af kirker. Ikke blot i byerne blev en lang række klostre og andre kirkelige institutioner nedrevet, men også på landet opgav man flere kirker.

Dette har vi et par eksempler på i Næstved Kommune. I 1560, da Skovkloster blev til Herlufsholm, blev Vridsløse Sogn sammen med Ladby Sogn henlagt til Herlufsholm Sognekirke, hvorefter kirkerne gradvist gik ud af brug. Kort før var kirken i Bøgesø blevet opgivet og nedbrudt.

Vridsløse og Ladby kirker står endnu som ruiner. Tomten i Bøgesø er efter en udgravning blev lokaliseret og herefter markeret i terrænet og her holders atter gudstjenester ved særlige lejligheder.

- Fotograf: Ikke angivet - Copyright